

Apám, Szindbád*

Felejthetetlen marad számomra Jozsef nádor egykori nyaralója, ahol életem első 10 évét töltöttem. Ez az épület a Margitsziget közepén állott, egy több száz éves romfalhoz építve. A mi időnkben az egyemeletes, oles, vastag falú, zöld zsálugáteres, hulló vakolatú, foltozott tetejű házat kastélynak nevezték, pedig valójában bér- és szolgálati lakások voltak benne. Itt kapott helyet a Sziget egyetlen szafocsboltja is, ahol zsebünkhöz képest igen borsos áron mértek.

Mi az emeleten éltünk, három irdatlan magas, nyirkorgó padlóú helyiségben. Pici konyhánk a földszinten szerénykedett. Első szobánk — „udvarinak” hívtuk — közvetlenül a lépcsőházból nyílt, amelyet egy szál dróton lógó villanykörte hasztalan próbált megvilágítani. Vécénk közös volt Földesekkel. Fürdőszobánk nem lévén, ingyenes bérletet kaptunk a gyógyfürdőbe, ahol Anu néni vendég volt.

Az ő birodalma, a háromablakos sarokszoba volt a legnagyobb, talán 7x7 méteres. A rosszul záródó ablakokon beszávitó dunai szél és kevés tüzelőnk miatt szinte átfűthetetlen. Különösen hajnalonként volt itt hideg, amikor felkelt dolgozni. Régi fekete félikabátiba burkolva, párnázatlan, kemény széken ülve hajolt a lila papírral bevont, az ő magasságához képest alacsony asztalra. Rendszerint délig írt. Csak néha-néha állt fel, hogy karjait, ujjait megtornáztassa, megropogtassa. (Az „íróbütyök” már régen megjelölte a kezét.)

A kastély környezete, az egész Sziget mesébe illő, varázslatos szép. A kétszáz fajta fa, köztük a Kínából ide telepített vasa, amelynek telen is zöld és bőrerős volt ezerezt nélküli levele, a gyönyörű platánok, szerencsندیófák jó barátainkka váltak. Különösen a kastély előtti „Hét vezér fája.” Ez a hatalmas vén vitéz hét ágából már csak háromat őrzött és lepcsőszerű odva kitűnő játszóhelyet biztosított a szigeti gyerekek számára. Som-, bodza-, mogorvobokrok kínálgatták gyümölcsöiket. (Almámban még visszajár az anyu készítette bodzalekvár illata és a házi szaloncukor (ze.) Kétezerféle virág nyílt. Úgyes kezek bíbelődtek velük. A vadon termő százsorszőő élő szönyegként pompázott. És a madarak? Jól megtermett varjak, hűséges feketerigók, kedves cinkék éltek körülötünk. A nagy, zöld harkály egész nap szorgalmatoskodott.

Apu igen szerette lakhelyét, és ha csak tehetett, bejárta. Lassan, figyelve sétált. Szokása volt meg-megállni, és nyomozni a lombban egy-egy fészkelődő cinkét, vörösbegyvet. Ilvenkor derekát vastag bambuszbotjának támasztotta.

A szigeti alkalmazzottakkal, hídőrökkel, lövönatvezetőkkel a másodikban, kertészekkel, fűrészhőn dolgozókkal, a Csév kávéházban bejáró napszámos lányokkal, asszonyokkal is hársádehan voltunk. Józsi bácsi, a nagy hatású lóvasútkocsis

bárhol megállt, ha integettünk neki. Kroncsi néni, a madárszemű, csipogó, ragyás arcú trafikosnő, hófehérre püderezett lányaival, a lassú beszédű patikus (ábrándiaiban a Fidszi-szigetekre készült.) Helyes Gyuri bácsi, a Kisszálló portása, aki még Arany János körül teljesített szolgálatot. Anuska, a felkarú sóprógető lány (a lóvasút várta le a kariáti), a vörös bajsú Károly lakatos és ezermester voltak a Sziget jellegzetes alakjai.

Kálnay László nyíregyházi ügyvéd és író egy időben gyakran volt vendégünk. Anyu nem szerette Kálnayt, mert sokat ivott, és hangosan énekelt. Nem bocsátotta meg neki azt sem, hogy annak idején a diák Krúdyval és Dálnoki Gaúll Gyula vándorszínész kedvelte meg a bort és az éjszakaiást. Krúdy számos írásában örökölte meg Kálnayt, többek között ő a Hét bagoly Szomjas Gusztija, a Szindbád Portobágyija.

Apu nagyon szerette, ha meséltek neki. Bródy Sándor és fiaí Hány János törtékeit. Oszkár bácsi, Hargitai Pista, Kálnay Pista, de a Szvetenai utcai hullamosok elbeszéléseit is nagy élvezettel hallgatta. Erdéklődéssel figyelte a legkülönbözőbb történeteket, meséket, ha azok józúek vagy humorosak voltak. Odaadón hallgatta meg, akár egy disznóölés szertartását, ha azt színesen beszélték el. Az útikalandok is szórakoztatták. Erdékelték különböző ételek elkészítésének módjai, de ha valamit kifelejtettek belőle: „Valami hibádzik még” jegyezte meg, s örült, ha rájöttek, hogy mire gondolt. Társaságban többnyire csak hallgatott, figyelt és tündődött, pedig kitűnő elbeszélő volt. Ritkán történt meg, amit Kosztolányi jegyzett fel róla: „En hallottam őt, egyszer késő éjszakán mesélni, bornál és szivarosznál folytatja a régi mesét, amit ahhahagvott. Legutóbb, ha jól emlékszem, Indiában jártunk. Visszapillantott oda, ahol sosem volt, és beszélt gvémántokról, virágbotokról, indus csodákról, mérges kígyókról, melyek éllel sziszegve küsznek be az alvók ágába, míg az indusok teillel tova nem fröcsesentik őket.”

A szigeti kellemességekhez tartozott a dunai fürdés. Akkor még nem volt olyan mély a víz a part mellett, csak később kotorták ki a medret. Szüleim a Dunán keresztül

jártak Obudára bevásárolni. Drabcsik, a vén, borissza halász szállította őket rozoga lakdikjával, amelyet egyetlen evezővel hajtott. Egy napon azonban nem jelentkezett a hívó fűtyszóra. Később kiderült, hogy részegen a Dunába fulladt.

Szinte naponta járt ki a Szigetre Jaszai Mari. Szerepeit is itt tanulta. A szivattyúskút dombocskájáról bűgött fel Eiektra, átkozódott Gertrudisz. — Pihenő idejében gyakran az ölebe vett, s játszott velem.

A Szigetnek kevés állandó lakója volt. A múltból kedves arcok, hangok, nevek bukkannak fel, így H. Evié, Fendrik Manció. Földeséké, akik mélyen a szívembe íródtak. Dr. Földes Imre feleségével, Ilonka néniel, két fiával. Gyurival és Ferivel ritka szeretni való család volt. Csak jót, szépet, a baiban segítséget, emberséget kaptunk tőlük. Gyuri fiatalon Párizsba ment dolgozni, míg a kiváló képességű, művelt, mindig vidám, bizakodó, szívvel-lélekekkel kommunista Feri tanár lett. A nárizsi Sorbonne-on és a bolgónai egyetemen tanult. A második világháború alatt büntetészáraddal Ukrajnába vitték, ahonnet nem tért vissza.

Kedves, bohém nénség élt a Kis- és Nagyszállóban. A tatárkülsejű Boromissza Tihor és a hosszú nyakú Tipyar Dezső festők. Károáti Aurél, Bródy Sándor, Molnár Ferenc, Zilahy Lajos, Harsányi Zoltán, Egved Zoltán, Lestván Sándor ifjú hitvesével, Gaál Francival, Kerpely Jenő gondokaművész feleségével, a csinos, temperamentumos Tanoleczav Jolival (Vizvári Mariska és Tanoleczav Dezső leányával). Hunyady Sándor, Farkas Imre, Szép Ernő, Szomorv Dezső, Berczi Géza, Kosáry Emmiék. Jan Kubelik hegedűművész a családjával és ki tudná felsorolni, még kik, Ennyi fiatal, vidám művészember között természetesen se vege, se hossza nem volt a józú tréfáknak, ugratásoknak.

Egy havas, téli napon a társaság Berczi Gézát menesztette némi pénzmagért. Jób Dániel színigazgatóhoz, Berczi a kapott pénzen rengeteg ennivalót vásárolt, mivel azonban a hóakadály miatt a lóvasút nem járt, kölcsönadták neki az egyik lovat. Így lovon ülve érkezett a Kisszállodához, ahol örömmel fogadták. Állandó heccsorozat zajlott a Bródy fiúkkal, akik apjuktól minden látogatásukkor szép pénzt kaptak. Ha az öreg Bródy nem volt otthon, hol az egyik, hol a másik gvanúttan szállodavendégre szabadították rá őket azzal, hogy az író otthagvott számukra nagyobb összeget (Favébként Bródy Sándor szenvedélyes szakács volt. Nálunk néha halpaprikást remelt.)

Szomorv Dezsőt is gyakran ugratták, és XIII. Leó pápának csúfolták. Apu nemigen kedvelte őt, mért keresteknek, affektálónak, piperkőcnek tartotta; nem is volt vendégünk soha. — A kastélyban töltött évek alatt hozzánk legtöbbször Szép Ernő, Bródy Sándor, Károáti Aurél, Révész Béla, Kerpely Jenőék, Szakács Andorék és Pólya Tiborék jártak.